

Lederskab og spiritualitet i en missional kirke¹

Missionale perspektiver på lederskabets ansvar for at udvikle menighedens spiritualitet

Knud Jørgensen

Det teologiske Menighetsfakultet

Abstract

The thesis of this article is that leadership and spirituality in a biblical perspective are intertwined and closely connected. In the life of the leader this has to do with calling, discipleship, a life of faith, and a discovery of one's spiritual gifts. The same pattern applies to the congregation: The growth and spiritual maturity of the congregation depend on an understanding of leadership where the center is equipping the saints for service, to build up the body of Christ. The thesis is thus that the precondition for developing a missional congregation is to develop the spirituality of the congregation. This calls for a missional leadership which is able both to develop missional congregations and able to bind together missional with a living congregational spirituality.

Indledning

Formålet med denne artikel er at belyse og drøfte det særlige ansvar, lederskabet har for at udvikle spiritualitet i lederens liv og på menighedsplan i en missional kontekst. Mit anliggende kan også beskrives som at belyse forholdet mellem lederskab og spiritualitet i en menighedskontekst ved at se på nyere missional teologi og teori, sådan som den fremkommer hos Darrell L. Guder (1998, 2000, 2015), Alan Roxburgh (1997, 1998, 1999, 2006), Michael Frost & Alan Hirsch (2003) og Eddie Gibbs (2001 og 2005). For spiritualitetens vedkommende vil jeg i tillæg hente tolknings- og forståelsesbaggrund fra Lars Råmunddal (2013), Tore Laugerud (2004 og 2007), Harald Hegstad (2009) og Ole Christian Kvarme (2007).

Den tese eller påstand, jeg primært ønsker at argumentere for, er følgende:
Forudsætningen for at kunne udvikle en missional menighed er at udvikle menighedens spiritualitet. Dette forudsætter et missionalt lederskab, som både er i stand til at udvikle

---

¹ En første udgave af denne artikel blev publiceret i Mogens S. Mogensen (red.), *Teologisk (ud)dannelse i en missional kirke*, København: Unitas forlag i samarbejde med Dansk Missionsråd, 2008: 33-44. Nærværende artikel publiceres med tilladelse fra redaktør og forlag. Det er tale om en stærkt bearbejdet og omskrevet udgave.

missionale menigheder, og som kan binde det missionale sammen med en levende menighedsspiritualitet.

Ingen, som arbejder med lederskab og lederskabsteori i en kirkelig kontekst, vil benægte, at lederskab og spiritualitet hænger sammen. I lederens liv vil det handle om kald, efterfølgelse, bøn- og trosliv, opdagelse af nådegaver, om at blive 'broken bread and poured out wine' (for at bruge et billede fra nadveren, som biskob Festo Kivengere fra Uganda ofte brugte). Det, jeg ønsker at vise med denne artikel, er, at samme mønster også gælder for menigheden: Menighedens vækst og åndelige modenhed hænger sammen med en lederskabsforståelse, hvor centrum er at udruste de hellige til at gøre tjeneste, så Kristi legeme bygges op (Ef 4, 12) (Jørgensen 2012: 25-26). Mit anliggende handler dermed om at give svar på følgende problemstillinger: 1) Hvilken type spiritualitet fremmer udviklingen af - eller stærkere: er en forudsætning for - at kunne udvikle missionale menigheder? 2) Hvad kendetegner missionale ledere, som er i stand til at bidrage til udvikling af en spiritualitet på menighedsplan, som kan styrke menighedens missionale hensigt/arbejde?

Tre begreber står centralt i artiklen: lederskab, spiritualitet og missional kirke/menighed. Når jeg i artiklen bruger begrebet *lederskab*, betoner jeg, at kristent lederskab handler om *enabling og empowering*, at sætte andre i stand til at udruste og dele magt inden for en ramme af situationsbestemt, transformativt lederskab (Jørgensen 2012: 7-23). Begrebet spiritualitet bruges i artiklen både om spiritualitet på et personligt/individuel plan og om det, jeg kalder menighedsspiritualitet (omhandler både individuel efterfølgelse af Kristus og en menighedsspiritualitet, hvor vækst og modenhed prioriteres (Laugerud 2004)). Det handler om en ekklesiologisk spiritualitet, hvor bøn og arbejde (*leitourgia*) og åndelig vækst og modenhed har med hele menighedens liv at gøre. En menighed er missional, når den i sin selvforståelse forstår mission som at være kaldet og sendt: *Menigheden er; menigheden udfører, hvad den er; menigheden organiserer, hvad den gør/udfører* (Van Gelder 2000: 37).

Opbygningen af artiklen er følgende: Først vil jeg med støtte i nyere missional teologi – og på et mere generelt grundlag – beskrive lederskabets rolle i udviklingen af missionale menigheder. Jeg er her specielt interesseret i at undersøge, hvilken plads spiritualitetsudvikling har i den missionale litteratur. Dernæst vil jeg mere specifikt gå ind på spørgsmålet om hvilken type spiritualitet, der kan fremme udviklingen af missionale menigheder (jfr. første problemstillende spørgsmål ovenfor). Endelig vil jeg, både ud fra udvalgt missional litteratur og litteratur om spiritualitetsudvikling, drøfte det andet problemstillende spørgsmål ovenfor: Hvad kendetegner missionale ledere, som er i stand til at bidrage til udvikling af en spiritualitet på menighedsplan, som kan styrke menighedens missionale hensigt/arbejde.

Lederskabets rolle i udvikling af missionale menigheder

Det var det amerikanske *The Gospel and Our Culture Network*, som skabte begrebet "missional church" for på den måde at skelne mellem "missionary" og "missional". *Missionary* refererer til kirkens specifikke missionsaktiviteter, mens ordet *missional* handler om kirkens gener, om dens natur som den, der er sendt af Gud til verden. "Missional" handler

dermed om kirkens grundlæggende natur og kald som Guds kaldede og sendte folk (Guder 1998: 11). En missional kirke ønsker at finde sig selv inden for Guds missionerende formål i verden; der er dermed et nært forhold mellem missional kirke og ”*missio Dei*” (Guds mission).

Behovet for *et anderledes lederskab* er et centralt anliggende i denne missionale tænkning. Missiologen Leslie Newbigin er optaget af missionalt lederskab; Newbigin er hovedarkitekten bag den missionale tænkning. I sin bog om *The Gospel in a Pluralist Society* (Newbigin 1989) spørger han, hvad slags lederskab der kan udruste kirken i dens vidnesbyrd om evangeliet i et pluralistisk samfund: Opgaven for et sådant lederskab er, siger han, at lede menigheden som helhed i en mission til samfundet som helhed for at gøre krav på hele dets offentlige liv og folkets liv for Guds rige (Newbigin 1989: 234f). Samme tema møder vi i hele litteraturen om missional kirke. Årsagen er, at lederskab anses for nøglen til dannelsen af missionale fællesskaber:

Leadership is a critical gift, provided by the Spirit because, as the Scriptures demonstrate, fundamental change in any body of people requires leaders capable of transforming its life and being transformed themselves (Guder 1998: 183).

En missional leder er en, som ser mission som den drivende kraft i alt, hvad kirken er og gør. For en missional kirke og leder vil det være et centralt anliggende at bryde med det konstantinske klerikale system, dvs. med et skel mellem præst og lægfolk (*clerici et idiotas*), på samme måde som man vil se det som et vigtigt mål at bryde med hele det konstantinske sogne-mønster. Klerikalismen, hvor en ordineret præstestand dominerer, tjener til at hæge om det gamle system og har for meget at tabe i et nyt. Den vil derfor kæmpe imod en forandring, som forstyrrer systemet (Frost & Hirsch, 2003: 172).

Skarsaune påpeger, at todelingen for alvor dominerede, da kirken kom til at omfatte en stor del af befolkningen, efter at kristendommen var blevet statsreligion (under Konstantins efterfølgere i 380). De mange nye medlemmer førte til en professionalisering af præsteskrabet i retning af *clerici* = uddannede og skabte dermed et skel mellem gejstlig og læg (Skarsaune 2007: 304f; Hegstad 2009: 126). At todelingen fortsat lever i mange kirker er nok både et udtryk for en bestemt ekklesiologi og en spejling af, hvordan kirke og menighed fungerer i et folkekirkensystem. Todelingen er op gennem historien blevet udfordret af frikirkelige bevægelser, hvor man har lagt større vægt på ligeværdighed og større funktionsdeling.

Den lutherske reformation var et opgør med en teologi, som opererede med dette skel. I stedet hentede man det nytestamentlige billede frem om alle kristne som et ”helligt præsteskrab” (1. Pet. 2,5) og talte varmt om ”det almene præstedømme”, men da Luther blev skræmt af fanatikerne og sværmerne i Münster, fik det indflydelse på den praktiske implementering af det almene præstedømme. Resultatet blev, at man alligevel opretholdt forskellen mellem embede (*ministerium*) og lægfolk. I stedet for den katolske *sacerdos* får vi et fokus på præsten som *pædagog* (Roxburgh 1998: 190ff); eller måske er det mere rigtig at sige, at vi får en sammensmeltning mellem *sacerdos* og *pedagog*, og at det er blevet leder/præstemodellen i dagens folkekirker i Skandinavien?

Kritikken af den konstantinske præstemodel (som i katolsk sammenhæng forstærkes af fokuset på nadveren som et messeoffer og gør præsten til en offerpræst/*sacerdos*) resulterer

videre i en kritisk holdning til den gængse teologiske uddannelse. Uddanner denne ikke til en konsument-kirke, som traditionelt består af 1 % betalt stab hjulpet af 19 % frivillige, som assisterer i diverse opgaver – med det formål at betjene de 80 % af menigheden, der som forbrugere må tilfredsstilles for at sikre fortsat støtte?

Den missionale menighed har som overordnet mål, at både betalt og frivillig stab skal udruste alle medlemmer til at engagere sig i deres Gud-givne mission i den verden, hvor de lever og færdes. I en sådan ”flydende” kirke (Ward 2004) vil lederskab ikke længere handle om udnævnelse, autoritet og embedsværk, men om mennesker, som leder gennem eksempel og gennem et helligt liv – hyrder for et folk på vandring, profeter, som midt i ørkenen kan tale håb til trætte hjerter.

Den traditionelle protestantiske uddannelse lægger vægt på at bibringe information og viden, således at præsten kan fungere som lærer, formidle kundskab og visdom via prædikener, bibeltimer og anden undervisning. Den missionale kirke er ikke kun optaget af at formidle bibelsk og teologisk refleksion. Her er ”input” lige så vigtigt som ”output”. Dette har at gøre med en anderledes og bredere forståelse af lederskab, og det har at gøre med en anderledes forståelse af, hvad det vil sige at være kirke. Vor evne til at være *magneter*, som trækker andre til Kristus, bliver vigtig, sådan som det er i en ortodoks sammenhæng og i vore søsterkirker i syd og øst. Derfor må en missionerende kirke lægge stor vægt på fordybelse, spiritualitet, nærvær, ægthed og livsstil. Vi må altså på en ny måde – og som vore brødre og søstre i resten af verden længe har vist – personligt være bærere af den åndelige virkelighed, som vor omverden længes efter. Før vi farer udad centrifugalt, må vi derfor søge ind mod centrum – leve centripetalt.

Dersom kirken skal være troværdig, når den formidler budskabet om Guds herredømme, må den demonstrere gudsrigets værdier – ydmyghed, ærlighed, integritet, et rent liv, retfærdighed og medlidenhed. Ledere må ikke bare kunne forklare disse værdier, de må selv modellere dem og leve i gensidig åbenhed og stå til regnskab over for deres menigheder. Denne forståelse af lederskab har dybtgående implikationer for, hvordan vi identificerer potentielle ledere, og for den måde, vi uddanner dem. Den traditionelle vej – et akademisk miljø baseret på konkurrence og individuel indsats – bør vurderes kritisk i lyset af det store behov for karakterdannelse, relations-færdigheder og et levende trosliv (Gibbs 2005: 41).

Og når vi går ud, bliver hovedopgaven at være vidner. Den missionale tænkning understreger ofte og stærkt, at kirkens kald ifølge NT er at være vidner. Mission er vidnesbyrd. ”Martyria” (vidnesbyrd) sammenfatter ”kerygma” (budskab, forkyndelse), ”koinonia” (fællesskab), ”leitourgia” (gudstjeneste, tilbedelse) og ”diakonia” (tjeneste) – disse er alle vigtige dimensioner i det vidnesbyrd, som kirken er kaldet til og sendt med: ”We are using a missiological hermeneutic when we read the New Testament as the testimony (witness) of witnesses, equipping other witnesses for the common mission of the church” (Guder 2000: 53-55). Vidnesbyrdet bliver dermed en demonstration gennem Guds folks liv og handling af det faktum, at Guds herredømme bryder sig vej ind blandt Jesu Kristi disciple. På den måde definerer vidnesbyrdet om evangeliet den identitet, handling og kommunikation, som kirken er kaldet til siden pinsedag.

Lederskab spiller en afgørende rolle i udviklingen af missionale menigheder. Dette kræver et kritisk opgør med traditionelle modeller for præsteskab og lederskab, især inden for etablerede kirkesamfund (e.g. tidligere statskirker). Og det kræver en radikalt anden tænkning,

hvad angår uddannelse af ledere, således at *akademia*, troserfaring og åndeligt liv danner et fælles grundlag.

Udvikling af menighedsspiritualitet som forudsætning for missionale menigheder

Undervejs i mit arbejde med denne artikel mødte jeg mig selv i døren. Carsten Haugaard Nielsen skrev i 2008 en inspirerende bog om *Ledelse i menigheden. Menighed og præst i verden midt imellem* (Nielsen 2008). Her citerer han en kronik, jeg skrev i Kristeligt Dagblad i 2006:

For mange af os handler dette i vor fortunlede verden om at genvinde bønnens sprog, et sprog, som ofte er forstummet inden for vore ordrige menigheder. Derfor er også meget af den moderne religiøsitet gået kirkens dør forbi. Inden for kirkens døre finder man kun i ringe grad åndelig oplevelse, fordi man finder for lidt bøn og meditation. Altså må vi som ledere og åndelige vejledere finde tilbage til bønnens sprog, kilder og praksis. Den, som ikke har tid til at leve i bøn, har heller ikke tid til at være en kristen leder. Når kristne ledere holder op med at bede, er alt håb for kirkens fornyelse bogstaveligt talt ude (Jørgensen 2006).

Spiritualitet handler i traditionel forstand om troens liv og kamp i mødet med Gud og min næste. Det er samme sag, Luther vil have frem, når han understreger, at ”ingen bliver teolog uden gennem bøn, meditation og anfægtelse” (*Oratio, meditatio et tentatio faciunt theologicum*). Det er tydeligt, at Luther her taler ud fra sin egen teologitradition som augustiner munk, hvor det ikke handlede om at ”udvikle” kristentroen, men om at fordybe sig sådan i den, at livet i Kristus voksede sig stærkere. I mystikkens sprog handler dette om at vælge ”den indre vej” – en vej, som omfatter fire stationer: stilhed, bøn, meditation og kontemplation.

Mystik, forstået på denne måde, handler ikke kun om det åndelige eller det uforståelige, men om at trække andre sider ind af min menneskelighed end det rationelle - også kroppen, sanserne, følelserne hører med på den indre vej, som altså ifølge Luther - og mange med ham - ikke er en vej kun for nogen få, men for alle, som vil leve for Guds åsyn; for i grunden handler mystikken om at erfare Gud gennem min ånd – min ånd møder Guds Ånd eller omvendt, og dette sker i stilheden, bøn og kontemplationen. Denne spiritualitet må være holistisk i den forstand, at den omfavner alle livets områder. Tore Laugerud lægger vægt på spiritualitetens menneskelige komponenter:

- o Spiritualitet har fokus på erfaring: Mennesket hungrer efter at opleve berøringer af noget, som vitaliserer (f.eks.: kald til omvendelse, erfaring af ledelse).
- o Spiritualitet sigter på livs-integration: Livet opleves ofte fragmenteret - mennesket har behov for at samle det i en enhed (f.eks. gennem klosterliv).
- o Spiritualitet indebærer selv-transcendens: For at foretage samlingen/integrationen må man overskride selvets grænse.
- o Spiritualitet berører menneskets dybeste værdi: Samtidig med at selvets grænse overskrides, berøres det, som har fundamental værdi i livet (Laugerud 2004 og 2007).

I denne traditionelle forståelse mangler imidlertid trosfællesskabet. Teologien som bøn og arbejde og som tolkning og formidling ejes ikke af enkeltpersoner som præst og lærer, men vokser ud af hele Guds folk. Trosfællesskabet i form af legemets lemmer er teologiens rette locus. Den levende menighed, de helliges fællesskab i bøn, tilbedelse og tjeneste, er teologiens oprindelige 'Sitz im Leben'.

...teologiens "hvad" – dens indhold – er ikke primært formelle konsistente teologiske systemer eller teorier, men den levende, den levede og den livgivende tro, sådan som den stadig udspiller sig, skabes og udøves i de troendes forsamling og i fortolkningsfællesskabet omkring bibel og erfaring (Hylleberg og Sørensen 2008: 43).

Derfor må teologisk lederuddannelse være menigheds-baseret – knyttet til en lokal menighed i en mentor-relation med en leder fra menigheden. Menighedskonteksten bliver på den måde 'troskonteksten' for de kommende ledere. På den måde knyttes teori og praksis sammen. Sådan var modellen for lederuddannelse, helt indtil teologien efter år 1200 flyttede ind i de nyoprettede universiteters teologiske fakulteter. Selv der opretholdt man imidlertid kontakten til kirke og menighed, indtil rationalismen lukkede teologien inde i sin 'videnskabelighed'.

På samme måde som lederuddannelse bør være menigheds-baseret, hører spiritualitet hjemme i trosfællesskabet. I en større artikel om "Menighetsudvikling og spiritualitet" (2013) definerer Lars Råmunddal menighedsspiritualitet som "måten en menighet som fellesskap av enkeltkristne erfarer, ivaretar og lever ut troen på den treenige Gud på" (Råmunddal 2013: 2). Der er her tale om en ekklesiologisk spiritualitet – en spiritualitet med et menighedsfokus (til forskel fra en med individuelt fokus). Hvordan oplever vi som fællesskab, hvordan ivaretager vi, og hvordan udlever vi vores tro? Ikke til forklejning af individuel spiritualitet, men for at understrege, at bøn og arbejde (leitourgia) og åndelig vækst og modenhed har at gøre med hele menighedens liv.

Alan Roxburgh og Fred Romanuk bruger i denne forbindelse begrebet 'leadership as cultivation':

...the missional leader...is a cultivator of an environment that discerns God's activities among the congregation and in its context. It is leadership that cultivates the practice of indwelling Scripture and discovering places for experiment and risk as people discover that the Spirit of God's life-giving future in Jesus is among them (Roxburgh & Romanuk 2006: 27f).

Her handler lederskab ikke bare om kundskab og strategier, men om *at lægge til rette for, at menigheden kan høre, hvad Ånden siger til menigheden som menighed*. Ikke primært 'oplysning', men at fremdyrke kontekst og miljø, som frisætter menighedens, dvs. det såkaldte lægfolks, missionale fantasi. Missionalt lederskab handler i dette perspektiv om at vækste/dyrke menneskers evner og gaver. Centralt i denne proces vil være faste, retræte, bøn, meditation – altså spiritualitet.

Lederfunktioner i en missional kirke: Ansvar for udvikling af missional menighedsspiritualitet

Min anden hovedproblemstilling handler om, hvad der kendetegner missionale ledere, som er i stand til at bidrage til udvikling af en spiritualitet på menighedsplan, som kan styrke menighedens missionale hensigt/arbejde. Jeg har ovenfor gjort rede for, hvilken afgørende rolle lederskab spiller inden for opbygningen af en missional kirke, og jeg har peget på sammenhængen mellem spiritualitet, leder og menighed. Jeg skal i det følgende drøfte dette nærmere i relation til Ef. 4. 1-16. Dernæst skal jeg se på, hvilke lederfunktioner missional menighedsspiritualitet især handler om.

Formålet med et missionalt lederskab er at forme og udruste et folk, som demonstrerer Guds formål og retning i Jesus Kristus og gør det kendt. Et sådant lederskab samarbejder med Ånden om at skabe et folk, hvis liv er et vidnesbyrd om Jesus Kristus. Teksten fra Ef. 4. 1-16 bliver dermed en hovedtekst (se Råmunddal 2013: 5ff; Hegstad 2009: 127ff; Guder 2015: 145ff).

Den retning, Paulus her sætter for lederskab, vokser ud af hans forståelse af Jesu liv og tjeneste. Lederskab er grundlæggende karismatisk baseret (en nådegave fra Gud); og handler dermed først og fremmest om funktion og mindre om embede eller ordination. Dernæst udfolder Paulus en vifte af forskellige tjenester (= lederfunktioner): hyrde, profet, apostel, evangelist og lærer. Disse tjenester konstituerer tilsammen kirkens enhed omkring én Herre og én dåb. Det indebærer, at kirkens enhed hænger tæt sammen med denne lederskabsforståelse (Frost & Hirsch, 2003: 168 f.). Og både enhed og lederskabsforståelse danner grundlaget for kirkens mission. Derfor er formålet med kristent lederskab helt entydigt at udruste de hellige til tjeneste (Ef. 4. 11). Læg her mærke til, hvordan argumentationen hænger sammen:

...for at udruste de hellige til at gøre tjeneste, så Kristi legeme bygges op, indtil vi alle når frem til enheden i troen og i erkendelsen af Guds søn, til at være et fuldvoksnet menneske, en vækst som kan rumme Kristi fylde (Ef 4. 13-14).

Tjeneste, formål, enhed i troen og de helliges vækst er et samlet hele. Denne forståelse af lederskab bliver dermed for Paulus selve mekanismen for at være i mission, for at udruste og for kristen modenhed. Mangler vi denne femfoldige lederskabsforståelse, kan vi heller ikke vokse i modenhed.

Da skal vi ikke længere være uforstandige børn og slynges hid og did af hver lærdoms vind, ved menneskers terningekast... men sandheden tro i kærlighed skal vi i et og alt vokse op til ham, som er hovedet, Kristus (Ef 4.14-15).

På denne paulinske baggrund er der al grund til at spørge, hvor meget skade kirken i Vesten er skyld i, ved at have mistet, ja, tilmed undertrykt, denne afgørende dimension i NT's forståelse af lederskab (Gibbs 2003: 169f). Der er god grund til at spørge, om ikke manglen på dette femfoldige lederskab er en direkte årsag til den kirkens umodenhed, som i Vesten hindrer kirken i at være en missional og en missionerende kirke? At "slynges hid og did af hver lærdoms vind, ved menneskers terningekast" er en relevant beskrivelse af kirkens historie i

Vesten siden det fjerde århundrede. Det har næppe tjent kirkens mission, at evangelistens rolle er blevet marginaliseret (til sekter, munkeordner, frivillige organisationer). Endnu mere bekymringsfuldt er det, at funktionerne for profet og apostel er blevet overset af de etablerede kirker. Det er kun, når alle fem lederfunktioner fungerer i enhed og harmoni, at en kirke bliver missional og missionerende. Vi har fortsatt brug for hyrder og lærer, men i bedre balance med andre lederfunktioner, end det vi ser i dag.

Teksten fra Efeserbrevet (sammen med tekster fra 1. Kor. 12 og Rom. 12) danner grundlaget for at løfte en *tjenesteteologi* frem, som vægtlægger en mangfoldighed af tjenester. Det handler om tjenester og nådegaver inden for den ene kirke. Enhed og mangfoldighed er ikke modsætninger. Mangfoldigheden handler om, at Gud giver forskellige gaver til forskellige kristne. Den ene Gud giver forskellige personer forskellige tjenester for at opbygge menigheden som Kristi legeme; jf. 1. Kor. 12, 4-31, hvor Paulus udfolder billedet af kroppen og anvender det på de enkelte kristne som lemmer: ”I er Kristi legeme og hver især hans lemmer” (v. 27). Også her hører vi om apostle, profeter og lærere sammen med flere andre nådegaver. Ordet, som bruges, er ’charisma’ – nådegave; her er tale om både udrustning og tjeneste. De to hænger tydeligvis sammen. Så vidt jeg læser disse tekster, handler enhver teologi om kirke og tjeneste om denne mangfoldighed og om charismer. Her må vi derfor også finde grundlaget for en drøftelse af permanente tjenester (såkaldte ’embeder’). *Porten er nådegave-forståelsen og ikke embeds-forståelsen*: ”Nådegave er altså det videre begreb, embete det trangere” (Hegstad 2009: 128ff.).

Siden alle kristne har nådegaver, handler Kristus gennem alle kirkens medlemmer. Alle kristne er blevet ’præster’ og udøver deres ’præstetjeneste’ på grundlag af deres *charismata*. Altså er der ingen væsensforskel på læg og lærd; grundlaget for begge er en tjenesteteologi baseret på mangfoldighed og nådegaver. Hvilket ikke betyder, at der ikke er forskel på tjenesterne, men en særlig teologi om ’det kirkelige embede’ bliver vanskeligt at opretholde, med mindre man ønsker at skille nådegaveteologien fra ’embedsteologien’, sådan som luthersk teologi langt på vej har gjort – og fortsatt gør. Dersom Confessio Augustana art V (om at lære evangeliet og meddele sakramenterne) tolkes som belæg for et enkelt embede i kirken, hænger det ikke sammen med Paulus’ tale om de mange tjenester. At Confessio Augustana V taler om præstetjenesten er for mig åbenbart, men det kan ikke betyde, at der ikke er andre ’tjenester’ og ’embeder’ i kirken, som f.eks. apostel, evangelist, profet og lærer: ”Tanken om ett kirkelig embete er imidlertid vanskelig å forene med den paulinske tanken om kirken som et mangfold av tjenester” (Hegstad 2009: 134).

I tillæg til mangfoldighed og nådegaver (tjenesteteologi) er det vigtigt at huske, at det at være kirke grundlæggende handler om *at samles i Jesu navn*. I en sådan kirkeforståelse er der brug for tjenester, som kan lede gudstjenesten og opbygge fællesskab. Og fordi kirken er sendt til verden, er der brug for tjenester i relation til evangelisering, mission og diakoni. Videre vil der være brug for tjenester, som kan forene menigheder og kirkelige traditioner (provster, biskopper). Disse tjenester og lederfunktioner handler om at realisere en kontekstuel ekklesiologi ind i en bestemt tid.

Lars Råmunddal behandler teksten i Efeserbrevet fra et perspektiv om *åndelig modenhet*: ”Målet for den spiritualitetsutvikling som Paulus taler om her, er intet mindre enn modenhet, gr. *teleios* (v. 13). Og som det framkommer både av v. 13 og konteksten, er det tydelig at begrepet *teleios* her er brukt om målet for den spirituelle utviklingsprosess som

apostelen beskriver” (2013: 5f). Paulus er optaget af en spirituel modenhed, som har lighed med Kristus som mål (”en vækst, som kan rumme Kristi fylde”, v. 13). Kristne og menigheder kan erfare og leve i denne type åndelig modenhed. Beskrivelsen af umodenhed i v. 14 er ment som en advarsel mod ikke at tage de åndelige vækstprocesser alvorligt. Hvordan kan en sådan moden spiritualitet i en menighed opnås?

En menighets udvikling mod moden spiritualitet har...å gøre med menighetens funskjonalitet som Kristi kropp. Denne funskjonaliteten beskrives av Paulus ved at han påpeker at de lederskabsgaver Herren har satt i menigheten fungerer slik at alle ”de hellige”, dvs. alle kristne i menigheten, blir utrustet til tjeneste, jf. v. 11-12. Her kan en si at det tales om at hele bredden av lederskabsgaver (apostler, profeter, evangelister, hyrder og lærere) fungerer slik at hele bredden av lemfunksjoner på Kristi kropp, dvs. menigheten, blir utrustet og fyller sin særegne funskjon. (Råmunddal 2013: 6-7).

Modenhedsbegrebet hænger altså sammen med *spiritualitetsudvikling på menighedsplan*. Det betyder, at modenhed (som en udvikling mod Kristus-lighed) bliver et vækst- og udviklingsmål, som enkeltkristne og menigheder må have for øje.

Åndelig modenhed skabes og formes af Guds levende ord. De apostoliske skrifter blev tidligt Helligåndens redskab for dannelsen og uddannelsen (*formatio*) af missionale menigheder. Dette skete og sker, når og hvor ledere tjener som fortolkere og udlæggere af Ordet. Darrell Guder efterlyser et udrustende lederskab, som er ”Word-equippers” (Guder 2015: 150). Alle kristne er kaldede til at tage del i formidlingen af evangeliet; derfor må lederskabet udruste dem gennem Ordet. Det missionale fællesskab formes gennem arbejdet udført af Word-equippers, som sætter Ordet frit, og som leder fællesskabet til at bruge Ordet som den linse, hvorigennem vi ser os selv og verden. Guder kobler dette fokus på Word-equipper sammen med teksten i Efeserbrevet 4: Vi har brug for at konfronteres af det bibelske budskab ”as it shapes us apostolically – that is, as the word roots us in our Lord’s mission and joins us to his sent-out people as those who continue the apostolic vocation” (Guder 2015: 153). På samme måde har vi brug for at møde Ordets profetiske dannelse. Ordets evangeliserende tjeneste udruster de hellige til at fortælle historien til de, som ikke har hørt. Og Ordets pastorale og pædagogiske tjeneste udruster de hellige til helbredende og genoprettende tjeneste.

Mark Lau Branson er optaget af samme sag – åndelig menighedsudvikling gennem Ordet – når han løfter behovet for et fortolkende lederskab (*interpretive leadership*) frem. Dette kræver ofte et ’balkon-perspektiv’, hvor man træder ud af dansen for at få det nødvendige overblik over, hvad der skal til for, at legemet kan vokse og opbygges i kærlighed (Branson 2007: 118ff).

Et særligt ansvar: Udrustning af lægfolket

På denne baggrund er der brug for, at præstens opgave ændres dramatisk - i samsvar med det bibelske forbillede, hvor det sande præsteskab er Guds folk: ”I er et kongeligt præsteskab...” (1 Pet 2,9). På samme måde talte Luther i starten stærkt om, at alle, som var krøbet ud af dåben, var præster, men siden lagde hans efterfølgere hovedvægten på ledere som husholdere

og garanter for Ordets forkyndelse (pædagoger). Hovedopgaven for et bibelsk lederskab (evangelist, lærer, apostel, hyrde, profeter) er at udruste til tjeneste (Ef 4.10-16), og det er denne hovedopgave, vi må tilbage til. Darrell Guder siger det sådan:

...we have forgotten how to read the New Testament as it was intended to be read, *as the equipping of God's people for mission*. When that interpretive key is missing in our biblical study, then every aspect of our ministry is reductionist, that is captive to a reduced and diluted version of the gospel (Guder 2000: 188).

At genopdage det før-konstantinske evangelium indebærer altså også at gå bagom vor vestlige reduktion af kirke og lederskab til en bibelsk forståelse af et tjenende lederskab midt i Guds præsteskab = ”lægfolket”.

Vi har ovenfor kritiseret Den katolske kirkes skelnen mellem gejstlig og læg. Her bør det tilføjes, at flere af dokumenterne fra Det andet Vatikanerkoncil understreger alle troendes delagtighed i kirkens liv og tjeneste. Således slår *Lumen Gentium* fast, at kirken i grundlæggende forstand er Guds folk, hvor alle døbte har del i et helligt præsteskab (se Hegstad 2009: 126). Lægfolkets plads og tjeneste understreges, samtidig med at man holder fast ved en embedsteologi (især med tanke på messeofferet). Hovedtanken i katolsk tænkning om lærd og læg er nu *apostolatet*; dermed bliver også lægfolkets apostolat en bærebjælke i dagens katolske ekklesiologi.

Sammenhængen mellem missionalt lederskab og apostolatet spiller også en central rolle i missional ekklesiologi. Der er fare på færde, når fokuset på ’the gathered church’ – på kirkebygninger, på ’at gå i kirke’ - fylder hele billedet. Da mangler forbindelsen mellem ’the gathered church’ og ’the scattered church’. Derfor må vi genopdage, at vi er sendt (= apostolatet). Missionalt lederskab må tjene ’the gathered church’ ved at forberede dens medlemmer på deres sendelse til samfund og verden:

...the ministry of the laity, ministry in the workplace, Christian living Monday through Sunday, the presenting issue for the missional community is this: How do we equip each other to walk worthy of our calling in the personal apostolates into which God sends us every time we make the transition from gathered to scattered community? (Guder 2015: 159)

Den konstantinske kirkes symboler er stedet, templet, ordet, det sakrale, mens den missionale kirkes symboler er vejen, efterfølgelse, helhed, hverdag. På samme måde kan man skelne mellem den konstantinske kirkes forvaltere, et gejstligt hierarki i statiske institutioner, og den missionale kirkes forvaltere, lægfolket i alt dets skrøbelighed, som udlever troen dynamisk i hverdagslivet. Inden for denne tænkning udfordres vi til mere og mere at være det, kirken altid har været, mennesker af kød og blod, som bærer evangeliets virkelighed i sig og formidler det gennem missional væren og handlen. Derfor er det sandsynligt, at det sjældent realiserede almene præstedømme vil blive den grundlæggende kirke- og missionsstruktur. Og sammen med denne struktur kan vi håbe på en genopdagelse af nådegaverne i hele deres bibelske bredde som den udrustning, en missionerende menighed har brug for i en postmoderne virkelighed.

Præsteroller, identiteter og spiritualitet i en overgangsperiode

Alan Roxburgh beskriver i en lille bog om *The Missionary Congregation, Leadership & Liminality* (2007), hvordan præsten i en amerikansk postmoderne kultur slider med sin rolle og identitet: Præsten skal være ”kliniker” (en terapeutisk metafor), kapellan (en institutionel metafor), træner eller coach (en sportsmetafor), entreprenør, marketingmand/kvinde og strateg (forretningsmetaforer). Helt så langt er vi ikke kommet i hjemlig sammenhæng, men også vi har problemer med rolle og identitet. Ind i denne usikkerhed siger Roxburgh, at vi har brug for ledere, som er forbilleder mere end ”performers” og ”managers”. Missionalt lederskab må særligt lægge vægt på den troværdighed, som vokser ud af personlig efterfølgelse, et helstøbt trosliv og en hel personlighed.

Tilsvarende må der tænkes mindre på kirken som institution og koncern og mere på kirken som et egalitært fællesskab af mennesker, der lever nær hinanden og gennem deres personlige og kollektive vidnesbyrd fungerer missionerende ind i et multsamfund. Åndelige ledere i det perspektiv er ikke professionelle kirkefolk, men det lægfolk, som trofast lever, handler og taler deres vidnesbyrd ud. Den grundlæggende kontekstualisering af evangeliet er ikke primært præstens opgave, men finder sted i en proces, hvor den lokale menighed former og tolker hermeneutikken.

I denne tænkning advares der mod amerikanske modeller, hvor succes bliver vigtig, og hvor evangeliet kan blive til et salgsprodukt, som kræver rigtig markedsføring.² Der kan være meget spændende at lære her, men der er også en fare for, at vi fanges i ”big business”-modeller, som bliver en hindring for at tænke menighed i bevægelse. Der er i det hele taget ikke nogen ”quick fix” (hurtig løsning) på vor krise og vore problemer med at være kirke i en postmoderne tid. I stedet må vi tage alvorligt, at vi lever i *liminality*³ – i en overgangsproces midt i en tilstand af social forandring.

Denne proces har karakter af en tunneloplevelse. *Liminality* hører altså til mellem adskillelse fra en situation (*separation*) og etableringen af en ny situation (*reaggregation*) i en slags ”rite de passage” (overgangsrite)-situation: Som kirke har vi passeret gennem en separationsfase og lever nu midt imellem faserne. Man kan ikke gå tilbage til de ”gode” gamle dage, og vi ved ikke, hvordan den nye fase kommer til at se ud. Vi befinder os i ørkenen, ligesom Guds folk på vej fra Egypten til Kanaan, eller vi er i eksil, ligesom folket var det i Babylon, uden sikkerhed for, at vi kommer tilbage til det forjættede land.

I denne situation har vi brug for ledere, som ikke fristes til at vende tilbage til Egyptens kødgryder, og vi har brug for ledere, som ikke mister tålmodigheden og hopper på ”quick fix”-løsninger, for denne tid midt imellem er også ”a time of immense opportunity. The potential for something new to emerge is great. The reality of this in-between phase is the tension between these two options: to recapture what has been lost or to risk the discovery of a new future” (Roxburgh 1999: 2). Ørkenen kan altså blive et åndeligt set frugtbart sted, fordi Gud her lærer os at lytte i sårbarhed. Eksilet kan blive en kreativ tid, fordi det forvandler os ved, at Gud tager os af sides. Lederens rolle bliver dermed at skabe et trygt sted for sine

---

² Se også Gibbs kritik af den slags modeller: Eddie Gibbs, *Church Next. Quantum Changes in Christian Ministry*, Downers Grove: InterVarsity Press, 2001:41ff.

³ Begrebet ”liminalitet” refererer til et grænseland eller en overgangsperiode mellem to faser eller perioder.

medvandrere/efterfølgere, for refleksion, eksperimentering og for at prøve og fejle. Alt dette handler i høj grad om spiritualitet og åndeligt lederskab midt i landflygtigheden.

Åndelige/missionale ledere som poeter, profeter, evangelister, apostle, hyrder og lærere

Liminality kræver ledere med teologiske, politiske og sociale evner til at skabe og bygge nye samfund. Men der er også brug for ledere, ”who listen to the voices from the edge” (Roxburgh 1997:57ff). Sådanne ledere omfatter poeten, profeten, evangelisten og apostelen – og de mere traditionelle: hyrden og læreren (se også Gibbs 2007: 336ff og Frost & Hirsch 169ff).

Lederen som *poet* er den, som sætter ord på følelser i tiden og husker traditionen – poetisk lederskab hjælper os med vor identitet og med at finde en vej frem i den situation af tab og sorg, som sammenbruddet af gamle paradigmer ofte fører med sig. Poeten hjælper os til at forstå og tolerere, hvor vi er; han sætter ord på smerten og på ensomheden. Og han går et skridt videre: Han digter og skriver sådan, at menigheden hører hans historie som historien om Guds folk på vandring, også i dag. Det kan handle om nye salmedigtere, men også om personer med en poetisk og malende forkyndelse.

Videre har vi brug for ledere, som er *profeter*: de taler Guds ord til vækkelse ind i dagens situation. Den profetiske funktion opfanger de åndelige realiteter ind i en given situation og formidler dem på en aktuel og adækvat måde. Dette har noget at gøre med at vække drømmene til live og sige sandheden. Denne funktion er vigtig i forbindelse med kirkens løsrivelse fra døende paradigmer. Uden profetisk lederskab kommer vi let til at stå i stampe uden at komme i opbrud: ”Without this other Word, the community turns its pain into the ghetto experience of marginalization rather than the recognition that it exists for the life of the world” (Roxburgh 1997:60). Lever vi udelukkende med et poetisk lederskab, drukner vi i trøst; det profetiske lederskab sætter fingeren på efterfølgelsens mere krævende sider. Et eksempel kan være Dietrich Bonhoeffers bog i trediverne om ”Efterfølgelse”.

Videre taler Roxburgh, Gibbs og Hirsch om lederen som *apostel* – den, som udruster og gør mennesker til disciple, den, som demonstrerer mødet med omverden og kultur, og den, der ser en ny vision og gør denne vision til virkelighed og hverdag ved at male visionen for vore øjne, sådan at den bliver mere attraktiv end den gamle verden, som vi kaldes ud af. Apostellederen går foran i mødet med omverden og kultur; hans hovedopgave er at forme menigheder sådan, at de bliver missionerende menigheder formet af mødet med evangeliet og omverdenen.

Denne apostolske funktion handler dermed om at krydse grænser, om pionererne (missionærerne?), som er på vej til nye mennesker. Gibbs bruger betegnelsen ”ground breaker” (en, der bryder ny jord). Ikke på bekostning af Kristi apostle; der må skelnes mellem Kristi apostle og kirkens apostle. Det er i denne betydning, Paulus taler om apostel – Barnabas, Silas, Timoteus, Apollos, etc. (Gibbs 2007: 338).

Evangelisten er den, som fortæller og bærer det gode budskab ud på en sådan måde, at mennesker svarer i tro og efterfølgelse. Vi er alle kaldede til at vidne, men evangelisten har en særlig gave og en særlig byrde for at sprede evangeliet og forklare det på en enkel måde. Dette er vigtigt ind i en post-moderne kultur, som på mange måder har mistet forbindelsen

med den bibelske fortælling, og hvor vi derfor ikke længere kan regne med, at folk kan knytte til ved Jesus-fortællingen. Hvor udruster vi i dag evangelister?

Hyrde-funktionen handler om at tage vare på Guds folk ved at lede, give næring, beskytte og have omsorg for. I vor stressede og omskiftelige kultur er der et voksende behov for sjælesorg og rådgivning: Job-usikkerhed, mangel på støtte fra den ældre generation, familier, som fragmenteres. Hyrde-funktionen vil således ofte måtte have et stærkt diakonalt perspektiv.

Lærer-funktionen skal formidle Guds visdom og sandhed, således at Guds folk lærer, hvad det vil sige at adlyde alt, hvad Kristus har befaleet os. Gibbs kalder læreren for "light giver" (lys-giver) (Gibbs 2007: 337) ind i en sammenhæng, hvor manglen på bibelsk forståelse og åndeligt liv gør, at mange, også inden for kirken, lever i mørke eller tusmørke. Om nogen skal læreren udruste de hellige til tjeneste.

Disse funktioner er ikke eksklusive, men overlapper hinanden. Videre må disse funktioner ikke begrænses til et særligt lederskab, men må udføres af hele kirken. Man kan derfor tale om en todimensionel læsning af Efeserteksten, hvor den ene dimension beskriver ledersystemet eller ledermatriksen, og den anden beskriver hele menighedens tjeneste. Hele menigheden har således en apostolsk opgave, samtidig med at nogle kaldes til at være apostle. Det samme gælder evangelisten og de mange vidner. På den måde har hele Guds folk del i den fem-foldige struktur (Frost & Hirsch 170ff).

Kalds-spiritualitet, missions-spiritualitet og menigheds-spiritualitet

Tjenesteteologi i et mønster af mangfoldighed og nådegaver handler for Paulus om Åndens fortsatte gerning i kirken. Her er der ikke tale om standardisering og fastlåst embedsteologi, men om mangfoldighed og variation. Tjenesterne i kirken skal forstås som et udtryk for Åndens gerning – dengang og i dag. Jeg tror derfor, at Helligånden fortsat er virksom og kan skabe nye tjenester i nye kontekster, men da gerne med baggrund i en ekklesiologi, hvor det at samles i Jesu navn er kriteriet.

Inden for rammerne af en menigheds- og modenheds-spiritualitet viser NT, at Ånden ikke kun leder den enkelte, men også hele menigheden som fællesskab. Denne tænkning er central i missional menigheds-tænkning. Her lægges der vægt på at lytte til, hvad Ånden har at sige, og der lægges vægt på "dwelling in the Word", fordi Ånden fortsat taler gennem Ordet. Dette udelukker ikke andre elementer i en beslutningsproces, som fornuftigt ræsonnement, diskussion og afstemning. Men hele beslutningsprocessen handler om at søge Guds vilje; derfor bliver bibellæsning og bøn vigtige i processen.

Modellen til en sådan menigheds-spiritualitet kan for eksempel findes i Apostlenes gerninger, hvor der flere gange berettes om, hvordan menigheden søger Guds vilje (Apg. 1, 15-16; 6, 1-7; 11, 1-18; 15, 1-35). Især processen under Apostelmødet i Apg. 15 kan være en vigtig model for, hvordan Ånden leder i går og i dag. I denne model ligger ingen garanti for ufejlbarlighed. Mine egne erfaringer fra missionalt lederskab peger snarere i retning af behovet for 'discernment' (åndelig dømmekraft; 1. Kor. 12 10; Rom. 12, 2). Gaven til at bedømme ånder er fortsat en vigtig gave fra Gud til kirken (Hegstad 2009: 147).

Menigheds- og kalds-spiritualitet hænger sammen. Biskop Ole Christian Kvarme hævder, at det er på tide at hente, hvad han kalder, "vocational" spiritualitet

(kaldsspiritualitet) frem og dermed sætte fokus på den personlige dannelse for tjeneste og mission (Kvarme 2007: 375-81). Hans anliggende er her både Guds generelle kald til alle troende til et liv i tjeneste og det særlige kald til åndeligt lederskab. En sådan spiritualitet begynder med at lære at leve for Guds åsyn på en sådan måde, at dette bliver min eksistentielle grundposition: Hvem er jeg, når Gud ser mig – hele mig, hele mit liv med sorg, længsler, synd og håb.

For det andet handler det om, hvad Paulus siger til Timoteus: ”Giv agt på dig selv og på den undervisning, du giver (eller: den tjeneste, du yder)...” (1. Tim. 4.16). At give agt på sig selv betyder at gøre sig kendt med sig selv. Der må derfor være et enerum i mit liv, hvor jeg sidder over for mig selv og fører samtale med mig selv – om selvbillede, selvtillid, følelser. Henry Nouwen bruger udtrykket ”the ministry of presence” (tilstedeværelsens tjeneste) i modsætning til ”a ministry of absence” (fraværets tjeneste).

For det tredje har jeg brug for et mellemrum, hvor jeg kan blive synlig for et andet menneske, tale sandt om mit liv og gøre brug af skriftemålet. Den norske forfatter Sigurd Hoel skal have sagt, at ”mennesket lyver aldrig så stygt, som når det skal være ærligt med sig selv”. Kvarme understreger på samme måde, at ”we still need to develop a culture and instruments in our church and parish life that provide companionship and counsel to young and old struggling with or reflecting on God’s calling to them” (Kvarme 2007: 379).

For at udvikle et bredt missionalt lederskab er disse perspektiver afgørende. På en helt anden måde end i den konstantinske model bliver den missionale leder totalt afhængig af disciplineret bøn, fast skriftlæsning (”immersing oneself in Scripture” eller ”dwelling in the Word” er udtryk, man bruger) og at søge åndelig vejledning i fællesskabet med en ven, kollega eller åndelig vejleder. Kun med et sådant udgangspunkt kan integrerede ledere modellere en spiritualitet, som synliggør Kristus-glæde og Kristus-afhængighed.

De bærende elementene i en slik misjonsspiritualitet er menigheten som sosialt og sakramentalt fellesskap og den enkeltes kontemplative våkenhet/varhet. Den kanskje største utfordringen er å etablere en livsstil der en øver seg i å være stille, mottakende overfor Gud: være i bønn. Vår kultur motarbeider dette. Disiplin er nødvendig. Uten askese (det å frivillig gi avkall på noe for å oppnå et høyere mål) utvikles aldri våkenheten. Våkenhet overfor Gud holdes sammen med våkenhet overfor en selv, og andre. Utfordringen er å være i vital kontakt med sin egen virkelighet slik denne åpner seg i bønnens relasjon til Gud. Retreat må bli en selvfølkelig del av en hver misjonærforberedelse (Laugerud 2004).

Dette handler både om liturgi og lønkammer. Gerhard Pedersen siger (2004), at der bør være en vekselvirkning mellem liturgiens ”store” perspektiv og det enkelte menneskelivs ”lille” perspektiv: Den Gud, som vi i liturgien priser som universets skaber og historiens herre, er den samme Gud, som jeg beder til i mit lønkammer – han, som har skabt mig, ser mig, elsker mig og har omsorg for mig. Dernæst handler det om at bruge nogle af de faste tidebønner. Selv har jeg haft glæde af Luthers vejledning i hans lille katekisme, om morgen- og aftenbøn. Det at begynde dagen med at sige forsagelsen og bekende troen er blevet en del af min livsrytme. Og så har mine år i en organisation (Areopagos), som fokuserer på spiritualitet, lært mig værdien af meditation som bøn. Dette hænger også sammen med kontemplativ bøn – at

finde et rum, hvor jeg sidder stille i Guds nærvær og venter på ham. Mit hoved er så ”stort”, at stilheden i den kontemplative bøn er blevet noget af det vigtigste for mig.

Jesuitten Gerard Hughes har skrevet en lille bog om spiritualitet, som hedder ”Gud i alt” (Hughes 2003), hvor han siger, at vi må være stille i bønner, sådan at Gud kan lære os, hvem Gud er, i stedet for at vi fortæller Gud, hvordan Gud burde være. Han foreslår, at en af måderne at være stille på, er at lytte efter, hvad Gud siger til os gennem *vore sanser, følelser og erfaringer*, for Gud er jo til stede for os i vore egne erfaringer.

Et sådant trosliv vil lægge vægt på *discipelskab*. Kristen spiritualitet er efterfølgelse, forsagelse og tro. Kendetegnet på discipelskab er en kristocentrisk holdning, beredskab til opbrud (Exodus-beredskab), bevægelighed (”de, som tilhører vejen”), at være rettet mod fremtiden, fyldt af håb - lydhørhed og vilje til at følge ud til en verden, som har brug for Guds folks missionale fantasi (”the missional imagination of God’s people” (Gibbs 2005: 206)). Det er denne fantasi, som skal danne grundlag for vision, fornyelse og kreativitet.

Konklusion

Mit anliggende i denne artikel har været at påvise og drøfte tesen: Forudsætningen for at kunne udvikle en missional menighed er at udvikle menighedens spiritualitet. Dette forudsætter et missionalt lederskab, som både er i stand til at udvikle missionale menigheder, og som kan binde det missionale sammen med en levende menigheds-spiritualitet. Jeg har især været optaget af det særlige ansvar, lederskabet har for at udvikle spiritualitet i lederens liv og på menighedsplan i en missional kontekst. Min referenceramme har undervejs været nyere missional teologi og teori, inklusive dens beskrivelse af menighedspraksis.

Det har været vigtigt at vise, at processen for at blive leder handler om at blive et helt integreret menneske. Karakter omfatter her modenhed, evne til at håndtere konflikter, personligt mod og troværdighed. Traditionelle lederskabsfærdigheder er ikke uvigtige, men endnu vigtigere er det at lære at vise sig tro i det små (Matt. 25, 21), at være ægte og at kunne demonstrere et autentisk liv, hvor tro og praksis hænger sammen.

Videre har jeg ønsket at understrege, at en sådan åndelig modenhed må sættes ind i en ekklesiologisk modenheds-struktur, hvor menighedens vækst i modenhed hænger sammen med et udrustende åndeligt lederskab. Uden et sådant mangfoldigt lederskab vil menigheden forblive åndeligt umoden. Mangfoldighed i lederskab har her vist sig som en central bibelsk forudsætning for menighedens åndelige modenhed. Denne mangfoldighed i lederskab har sin grund i en nådegave-teologi, hvor udgangspunktet er menigheden som et helligt præsteskab – et præsteskab, hvor alle kristne er kaldede til en tjeneste. Det er denne sammenhæng – i lederens liv og i menighedens liv – som er selve grundlaget for en missional kirke.

Litteratur

Branson, Mark Lau, 2007: ”Ecclesiology and Leadership for the Missional Church”, i Craig Van Gelder (red.), *The Missional Church in Context. Helping Congregations Develop Contextual Ministry*, Grand Rapids: William Eerdmans

Frost, Michael & Alan Hirsch, 2003: *The Shaping of Things to Come. Innovation and Mission for the 21st-Century Church*, Peabody: Hendrickson Publishers

Gibbs, Eddie, 2001: *Church Next. Quantum Changes in Christian Ministry*, Downers Grove: InterVarsity Press

Gibbs, Eddie, 2005: *Leadership Next. Changing Leaders in a Changing Culture*, Downers Grove: InterVarsity Press

Gibbs, Eddie, 2007: "Preparing Leadership for an 'Emerging' Church", i Tormod Engelsen, Ernst Harbakk, Rolv Olsen & Thor Strandenæs (red.), *Mission to the World. Communicating the Gospel in the 21st Century*, Oxford: Regnum, 2007: 169f .

Guder, Darrell L. (red.), 1998: *Missional Church. A Vision for the Sending of the Church in North America*, Grand Rapids: William Eerdmans

Guder, Darrell L., 2000: *The Continuing Conversion of the Church*, Grand Rapids.: William Eerdmans,

Guder, Darrell L., 2015: *Called to Witness. Doing Missional Theology*, Grand Rapids: William Eerdmans

Hegstad, Harald, 2009: *Den virkelige kirke. Bidrag til ekklesiologien*, Trondheim: Tapir Akademisk Forlag

Hughes, Gerard W., 2003: *Gud i alt*, Oslo: Verbum

Hylleberg, Bent og Ib Sørensen, 2008: "Menighedsbaseret og –praktiseret teologi og teologisk lederudannelse", i Mogens S. Mogensen (red.), *Teologisk (ud)dannelse i en missional Kirke*, København: Unitas forlag i samarbejde med Dansk Missionsråd, 2008: 33-44

Jørgensen, Knud, 2006: "Bøn og lederskab", Kronik i Kristeligt Dagblad

Jørgensen, Knud, 2012: *Equipping for Service. Christian Leadership in Church and Society*, Oxford: Regnum Books International, 2012, 7-23

Kvarme, Ole Christian, 2007: "Formation for Ministry and Mission: Reflections on Vocational Spirituality", i Tormod Engelsen med flere (red.), *Mission to the World. Communicating the Gospel in the 21st Century*, Oxford: Regnum, 2007: 375-81.

Laugerud, Tore, 2004: *Misjonsspiritualitet*, foredrag i Borg (upubliceret)

Laugerud, Tore, 2007: "Mission and Contemplation: Mission Spirituality in the 21st century", i Tormod Engelsen, Ernst Harbakk, Rolv Olsen & Thor Strandenæs (red.), *Mission to the World. Communicating the Gospel in the 21st Century*, Oxford: Regnum, 2007: 117-137.

Newbigin, Leslie, 1989: *The Gospel in a Pluralist Society*, Grand Rapids: William Eerdmans

Nielsen, Casten Haugaard, 2008: *Ledelse i menigheden. Menighed og præst i verden midt imellem*, Haderslev: ProRex Forlag

Pedersen, Gerhard, 2004: "Åndelig vejledning – en del af kirkens tradition", i Marianne Bach (red.), *Åndelig vejledning – en del af den kirkelige tradition*, København: Aros

Roxburgh, Alan J., 1997: *The Missionary Congregation, Leadership & Liminality*, Valley Forge: Trinity Press International

Roxburgh, Alan J., 1998: "Missional Leadership: Equipping God's People for Mission", i Darrell L. Guder (red.), *Missional Church. A Vision for the Sending of the Church in North America*, Grand Rapids: William Eerdmans

Roxburgh, Alan J., 1999: *Leading through Transition. Leadership in a Time of Change*, upubliceret manuskript

Roxburgh, Alan J. og Fred Romanuk, 2006: *The Missional Leader. Equipping Your Church to Reach a Changing World*, San Francisco: Jossey-Bass

Råmunddal, Lars, 2013: "Menighetsudvikling og spiritualitet. Om udvikling av menighetsspiritualitet i lys av Urban Holmes spiritualitetstypologi og Miroslav Volfs ekklesiologi", i Hildegunn Schuff, Reidar Salvesen & Hallvard Hagelia (red.), *Forankring og fornyelse*, Kristiansand: Ansgar Teologiske Høgskole

Skarsaune, Oskar, 2007: "The Constantinian Turn", *Tidsskrift for teologi og kirke* 78, nummer 3-4: 298-312.

Van Gelder, Craig, 2000: *The Essence of the Church. A Community Created by the Spirit*, Grand Rapids: Baker Books

Ward, Pete, 2004: *Liquid Church*, Peabody: Hendrickson Publishers

---

Knud Jørgensen (1942)

Cand.theol. fra Københavns Universitet, 1970, ph.d. i missiologi fra Fuller Theological Seminary, 1980. Jørgensen har jobbet som journalist og leder og har bl.a. været programchef

ved Radio Evangeliets Stemme i Etiopien, eksekutivsekretær for kommunikation ved Det Lutherske Verdensforbund i Genève, rektor ved Gå Ut Senteret i Norge, informationschef for Kirkens Nødhjelp (Norge), direktør for Areopagos og dekan for Tao Fong Shan i Hong Kong. Han er i dag første-amanuensis ved Det teologiske menighetsfakultet i Oslo og hovedredaktør for Regnum Edinburgh Centenary Series om mission i det 21. århundrede. Har skrevet en række artikler i bøger og blade og forfattet bøger om kommunikation og lederskab.